

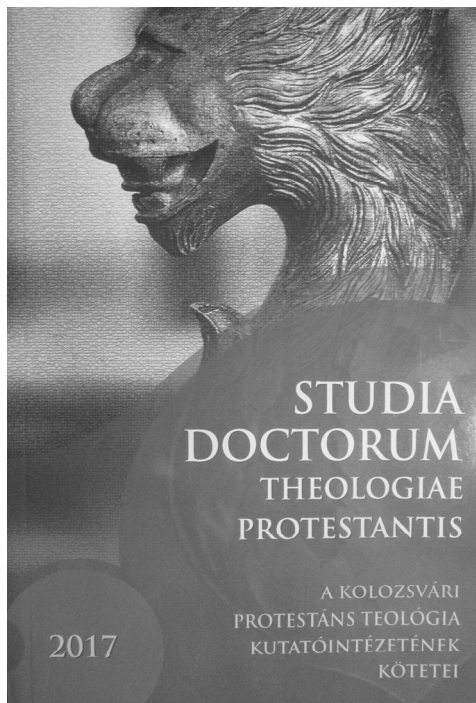
Recensio

Studia Doctorum Theologiae Protestantis.

A Kolozsvári Protestáns Teológia Kutatóintézetének kötetei.
Nyolcadik évfolyam. 2017. I., ISSN 2069-0991, 136 old.

A Kolozsvári Protestáns Teológia Kutatóintézetének 2017-es kötete hat tanulmánnyal gazdagítja az erdélyi református teológiai irodalmat. A biblikus teológiai részt Kató Szabolcs Ferencz *Mese, mese, meskete, királyság is fekete... Jótám meséjének exegézise (Bír 9,8–15)* című tanulmánya nyitja (7–26. old.). A szerző ezt állapítja meg a *Bevezetés*-ben: „A királyság intézménye az ókori Közel-Kelet általános felfogása szerint az istenektől származik, az »égből szállt alá.« Egyiptomban a király szerepét annyira kiemelték, hogy a fáraót istenként tisztelték, és kultuszt rendeztek be neki. Izrael ezzel ellentétben megelégedett azzal, hogy az ókori Közel-Kelet egyéb népeihez hasonlóan »csupán« közvetlen kapcsolatot feltételezett főistene és a király között...” (7. old.) Az Ószövetségben királysággal foglalkozó hagyományai eltérő módon értékelik az izráeli királyság kialakulását: „néhányik szöveg a káosz megszűntetését látta az új intézmény kialakulásában (Bír 17,6; 18,1; 19,1; 21,25); mások pedig elítélően beszélnek az új politikai rendszerről (1Sám 8, 1Kir 14,16; 15,26 stb).” (8. old.)

Martin Buber megfogalmazása szerint Jótám meséje „a világirodalom legmonarchiaellenesebb műve”. A mese azt fogalmazza meg általános igazsággként, hogy az, aki alkalmas volna a királyi tisztségre, visszautasítja azt, aki pedig erre törekszik, olyasmit ajánl fel, amit képtelen teljesíteni.

A szerző szövegkritikai, irodalomkritikai és formakritikai vizsgálat alá veti a mesét, majd az eredeti mese értelmezésének kérdéskörével foglalkozik. A tanulmány összegzésében pedig ezt emeli ki: „A mese tehát nem a király, egy személy elleni kritikát gyakorol, hanem a királyi intézmény ellen szól. A mese minden eleme azt sugallja, hogy a királyság intézménye nem lehet hasznos, nem töltheti be azt a szerepét, amelynek érdekében létrehozták.” (23. old.)

A második biblikus tanulmány Czire Szabolcs tollából származik: *Elói (Mk) vagy Éli (Mt) lámá sabaktáni? A történeti*

Jézus utolsó szavai (27–48. old.). Márk evangélista tudósítása szerint Jézus a 22. zsoltár 2. versét is idézte golgotai haláltusájában: *Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?* (Mk 15,34) Mary Haley *The Gospel of Mark* (Catholic Commentare on the Sacred Scripture. Baker, Grand Rapids, Mi 2008) kommentárja szerint ezek „az evangélium legsötétebb, leginkább megdöbbentő és megbotránkoztató szavai”. (27. old.) Czire Szabolcs pedig felteszi a kérdést: „Jézus Isten fia (1,1; 1,11; 9,7), isteni erővel felruházott gyógyító, megingathatatlan magabiztossággal tevékenykedő próféta, aki ismételten előretekint saját eljövendő sorsára (8,31; 9,31; 10,32–34), és most mégis az Istentől való elhagyatottság kétségbeesésében kiált az ég felé? Hogyan lehet evangélium (jó hír) az, aminek főhőse teljes kétségbeesésben és reménytelenségben hal meg? [...] Az elveszettség vagy győzelem, a kétségbeesés vagy a dicsőség reménye szólal meg ebben a kiáltásban?” (27. old.) Az alapos választ és elemzést a következő alcímek alatt olvashatjuk: 1. *Kutatói summázások*; 2. *A hitelenség érvelésének fontosabb elemei*; 2.1. *Szövegvariánsok – „a hét utolsó szó”*. 2.2 *Kiáltás*. 2.3. *Zsoltárhaszználata*. 2.4. *Megszólítás*. 2.5. *Arámi szóhasználat*. A felhasznált irodalom bő tárházát ismertető szerző így összegezi: „Természetesen Márk is kereshetett volna »felemelőbb« zsoltáridézetet, de éppen a hagyományban való mély beágyazottság és a történelmi emlékezés őrizhette meg ezt a »kényelmetlen« mondatot, mint Jézus utolsó kiáltását a keresztfán.” (44. old)

A kötet gyakorlati teológiai részében Somfalvi Edit tanulmányát olvas-

hatjuk ezzel a címmel: *A református népi vallásosság megnyilvánulásai az erdélyi temetési szertartásokon* (51–77. old.). Kutatását ekképpen indokolja: „Kutatásom témája a valláslélektan és a vallásos néprajz körét érinti, amely jórészt felfedezetlen terület. A néprajzkutatás előszeretettel kutatja és tárja fel az életfordulókhöz (les rites de passage) kötődő szokásokat és rítusokat, viszont kevés olyan munka született, amely egyházi-teológiai szempontból vizsgálná és írná le a református népi vallásosság évszázadokon át ápolt szertartásait. Bár minden életforduló nagyon fontos és meghatározó, most csupán az utolsó stációhoz, a halálhoz kapcsolódó virrasztó és tor szertartásait kutatjuk, amelyek megszabják a búcsút vevő közösség viselkedését.” (51. old.) A tanulmány tulajdonképpen egy feltáró munka eredménye, amely képet nyújt a Romániai Református Egyház két kerületének gyülekezeteiben még élő népi vallásosság temetéshez kapcsolódó hagyományairól.

A kutatás lépéseinek, elméleti hátterének és a felmérés kérdőívének bemutatása után a szerző a kutatás eredményeit ismerteti. A következtetések megfogalmazása rendjén többek között ezt hangsúlyozza: „A kutatásban feltett kérdésekre kapott válaszok alapján megállapíthatjuk, hogy bár nagyon sok szokás és rítus nem él már, akár mert kikopott a »modern« világból, akár mert tiltotta és akadályozta azt az egyház, mégis fellelhetünk még egy rítusörző tendenciát. Ez arra utal, hogy a szokás, a rítus, az ének nélkülözhetetlen az emberi lélek biztonságérzetéhez, illetve az »világon-másvilágon« való tájékozódásához.” (75. old.)

A kötet rendszeres teológiai részét Papp György Khrüszosztomosz írásainak visszhangja az Institutio 1559-es kiadásában című írása nyitja (82–99. old.), amely szerkesztett változata annak az előadásnak, amely a gyulafehérvári római katolikus Hittudományi Főiskola és Papnevelő Intézet, valamint a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet tanárainak évente megtartott találkozóján hangzott el Kolozsváron, 2017. november 17-én. Az előadásból többek között azt is megtudhatjuk, hogy „Kálvin a megbízhatónak tartott Opera omnia kiadásokat részesítette előnyben, és a görög atyák írásait főként latin fordításban olvasta és idézte” (83. old.), és hogy „Khrüszosztomosz a harmadik leggyakrabban idézett egyházatyá, mind Kálvin Opera omniájában, mind az Institutióban, és az első leggyakrabban idézett görögül író atya [...]. [...] Kálvin nemcsak egy alkalommal és válogatva olvasta el Khrüszosztomosz írásait, hanem rendszeresen olvasta összes elérhető művét.” (85–86. old.) A bűnbánat és az egyházfegyelem kérdését illetőleg „Kálvin 11 hiteles és 9 pszeudonim Khrüszosztomosz-idézettel támasztja alá nézeteit, s úgy tűnik, teljes az egyetértés köztük.” (95. old.) A szerző eképpen summázza kutatásának eredményét: „Kálvin nagyra értékelte Konstantinápoly Aranyszájú püspökének igehirdetői és teológiai munkásságát.” (98. old.)

Simon János *Kilencvenöt reformátori tétel egykor és ma* című írása szintén egy előadás szerkesztett változata. Ez az előadás a Protestáns Teológiai Intézet által 2017 szeptemberében szervezett *Reformáció – eszmék, értékek, váradalmak*

című emlékkonferenciájának rendszeres teológiai műhelyében hangzott el. A reformáció 500. évfordulója és annak megünneplése a figyelem középpontjába állította Luther 95 tételét és annak tanulmányozását, hiszen ezek a reformátor teológiai tanításának alapjait fogalmazzák meg.

Annak gondolata, hogy jó lenne megfogalmazni 95 tételt a mai református egyház számára, 2016. december 8-án merült fel először az Erdélyi Teológus Doktoranduszok Konferenciáján. Később lelkészi értekezleteken és a Romániai Országos Református Lelkészértekezleti Szövetség 2017 áprilisában megtartott konferenciáján is felmerült a mai 95 tétel megfogalmazásának igénye. A közzétett felhívásra több mint harminc erdélyi és királyhágómelléki lelkipásztor válaszolt rövidebb vagy hosszabb tételssal.

A tételek hajdani és mai célja című alfejezetben Simon János ezt állapítja meg: „Meggyőződésem, hogy a múlt nagy eseményeit nem lehet megismételni. Amikor Luther 95 tételének apropóján megfogalmaztuk a mai 95 tételt, én magam azzal számoltam, hogy ez a mostani 95 tétel nem válthat ki ugyanolyan hatást, mint a hajdani 95. De amikor az ember a múlt nagy hatását vizsgálja, azt hiszem, mindenképp előtt reménykedik. Reménykedik abban, hogy ha nem is sikerül ugyanazt a hatást elérni, valami következménye mégiscsak lesz ennek is. Akárcsak Luthernek, a mai 95 tételt megfogalmazó lelkipásztoroknak is ez a célja: hatást gyakorolni.” (102. old.) A tétel szerkesztéséről és tartalmáról írva a szerző ezt állapítja meg: „A végeredmény negyvenoldali szöveg

lett, tartalom, amely forma és nyelvezet tekintetében nagyon sokszínű. Volt, aki rövid tömondatokban írta meg tételeit, más pedig a felkérésben jelzett és a maximális féloldalas keret is szűknek vélte.” (107. old.)

A következő oldalakon *A mai 95 tétel* témakörökre osztott pontjait olvashatjuk mintegy függelékként *A kilencvenöt tétel egykor és ma* címmel, amelyet Simon János szerkesztett, A témakörök a következők: *A megújulás alapja* (1–9. tétel); *Az egyház küldetéséről* (10–16. tétel); *A közösségről* (17–23. tétel); *A konfirmációról* (24–26. tétel); *A szolgálatról és a szolgálókról* (27–38. tétel); *Az istentiszteletről* (39–61. tétel); *Az egyházfegyelemről* (62–73. tétel); *A családról* (74–77. tétel); *Az egyházszervezetről és egyházi eljárásokról* (78–91. tétel); *Egyház és politika* (92. tétel); *Karakterformálás* (93–95. tétel).

A kötetet Rezi Elek *A család értékőrző és értékközvetítő funkciói* című tanulmánya zárja (121–136. old.). Kiindulási pontként a szerző leszögezi: „Közismert, hogy a 20. századi európai kultúrában és társadalomban a család mélyreható változásokon ment keresztül, és ez a folyamat a 21. században is tovább tart. Az évszázadokon át megfelelően működő család szerkezetei, funkciói, szerepei, típusai lassan-lassan átalakultak. Ezt a folyamatot gazdasági, politikai, ideológiai változások mo-

tiválták, de a családi életre kedvezőtlenül hatottak olyan eszmék, irányzatok és felfogások, mint például az individualizmus, a modernizmus, a globalizáció, a posztmodern, a pluralizmus és mások. Nem is csoda, hogy ebben a hatásrendszerben »társadalmi kihívások generálódtak«, és »a dolgok felbomlottak, feltöredezték.« (121. old.) A továbbiakban a szerző a család biológiai és reprodukciós, gazdasági, védelmi, erkölcsi, szocializációs, nevelési, vallási, érzelmi szükségleteket kiegészítő és az idősök gondozását biztosító funkcióját tárgyalja. A konklúzióban Rezi Elek megállapítja: „[...] keresztény etikai felfogásunk alapján a család Isten ajándéka. A családban Isten teremtői szándéka és gondviselő szeretete nyilvánul meg. [...]»A napjaink társadalmában tapasztalható morális zavarok – növekvő individualizmus, a hagyományos értékek és normák iránti közömbösség, toleranciahiány, generációs feszültségek, konfliktuskezelésre való képtelenségek, burjánzó korrupció, gazdasági válság – kihívásai közepette nagyon időszerű feladat a társadalom mikrostrukturális rendszerének, a családnak a védelme, gondozása és megerősítése.« Az egészséges családi életért történő összefogás Istennek tetsző munka.” (134. old.)

Bányai László